

Yttrande

Handläggare

Anna-Karin Rasmussen
Miljöprövningsenheten
anna-karin.rasmussen@havochvatten.se

Datum 2023-04-21

Dnr 1187-2023

Regeringen
Klimat- och näringslivsdepartementet

Yttrande över EU-kommissionens förslag till förordning om kritiska och strategiska råmaterial - European Critical Raw Materials Act (CRMA)

Sammanfattning

Havs- och vattenmyndigheten har av regeringen beretts tillfälle att lämna synpunkter på EU-kommissionens förslag till förordning om kritiska och strategiska råmaterial - European Critical Raw Materials Act. Myndigheten lämnar nedan följande yttrande.

Havs- och vattenmyndighetens inställning

Generella synpunkter

Havs- och vattenmyndigheten anser att kritiska mineral och råmaterial är viktiga för den gröna omställningen och att det är angeläget att upprätthålla en rimlig självförsörjningsgrad. Det är emellertid också angeläget att kommande förordning tillgodoser det behov av skydd som unionens vatten- och naturmiljöer har och att detta kommer till uttryck genom tydliga och konsekvensanalyserade regleringar.

Havs- och vattenmyndigheten anser att det är angeläget att åstadkomma effektiva och ändamålsenliga prövningsprocesser som skyddar värdefulla vatten- och naturmiljöer men också möjliggör ett hållbart nyttjande av resurser. Ett system med en enda kontaktpunkt (One Stop Shop) kan medföra koordineringsfördelar för såväl verksamhetsutövare som prövningsmyndigheter. Havs- och vattenmyndigheten anser dock att det också är viktigt att svenska statliga myndigheters ansvar som remissinstans i miljöprövningen kvarstår.

Med anledning av den relativt korta svarstiden har ingen djupare analys av förordningsförslaget eller dess konsekvenser varit möjlig att göra. Myndigheten vill dock uppmärksamma vad som följer nedan under detaljerade synpunkter.

Detaljerade synpunkter

Havs- och vattenmyndigheten utgår i det följande från att EU-förordningens bestämmelser avser att i sin helhet reglera det förfarande som leder till att nödvändiga tillstånd och koncessioner kan erhållas för bland annat utvinning och bearbetning av kritiska råmaterial. Med det torde i den

svenska rättsliga kontexten avses exempelvis miljöbalkens och minerallagens bestämmelser om gruvverksamhet.

I artikel 7 i den föreslagna förordningen (i översättning till svenska) anges bland annat att när det gäller den miljöpåverkan som behandlas i artiklarna 6 (4) och 16 (1) (c) i direktiv 92/43/EEG, artikel 4.7 i direktiv 2000/60/EG och artikel 9.1 a i direktiv 2009/147/EG ska strategiska projekt i unionen anses vara av allmänt intresse eller tjäna folkhälsan och säkerheten, och får anses ha ett övervägande allmänintresse, förutsatt att alla villkor i dessa direktiv är uppfyllda. Havs- och vattenmyndigheten anser att de kriterier som i övrigt framgår av bland annat artikel 5.1 respektive artikel 6 ger möjlighet för en vid tolkning av vilka verksamheter som kan betraktas som ett allmänintresse av större vikt. Konsekvenserna av förordningens formulering i dessa delar är svåra att bedöma nu men myndigheten utesluter inte att vattendirektivets grundläggande krav kan komma att undantas i relativt stor utsträckning. Ytterligare analys av detta förhållande framstår som angeläget.

I artikel 8 i förslaget till förordningen föreslås att medlemsstaterna ska inrätta en enda kontaktpunkt, One Stop Shop, i form av en nationell behörig myndighet som ska ansvara för att underlätta och samordna (*engelska facilitating and coordinating*) tillståndsförfarandet för projekt för råvaror av avgörande betydelse. Havs- och vattenmyndigheten noterar att ett sådant förfarande i viss mån skiljer sig från den nuvarande svenska rättsprocessen där domstolarna och statliga myndigheter primärt agerar som prövnings- eller remissmyndighet. Det är inte helt tydligt i förordningen om denna One Stop Shop endast ska vara koordinerande eller också vara tillståndsprövande. För det fall den nationella behöriga myndigheten ska vara tillståndsprövande kommer det att innebära en betydande förändring av nuvarande prövningssystem. En sådan förändring behöver konsekvensanalyseras.

I nuläget provas tillstånd enligt miljöbalken till bland annat gruvor av mark- och miljödomstolen. I förordningens definitioner anges att med övergripande beslut avses det beslut eller den uppsättning beslut som fattas av medlemsstaternas myndigheter, *med undantag för domstolar eller tribunaler*, som avgör huruvida en projektansvarig har tillstånd att genomföra ett råvaruprojekt, utan att det påverkar eventuella beslut som fattas i samband med ett administrativt överklagandeförfarande. Det framstår därmed, enligt Havs- och vattenmyndighetens uppfattning, som oklart om förordningen är tillämplig på de tillståndsprövningar som görs idag av mark- och miljödomstolarna.

Dagens system för miljöprövningar i Sverige uppfattas som komplicerat och tidskrävande av framförallt verksamhetsutövare och sökanden. Havs- och vattenmyndigheten anser att det är naturligt att prövningssystemet utvärderas och att förenklingar som leder till mer effektiva och ändamålsenliga processer är positiva. En så kallad One Stop Shop med uppgift att koordinera och underlätta prövningsprocessen kan vara ett verktyg för att nå detta mål. Det är emellertid också viktigt att svenska statliga myndigheters roll som remissinstanser i miljöprövningar kvarstår för att uppmärksamma och bevaka sektorsspecifika miljöskyddsbehov.

Havs- och vattenmyndigheten vill i sammanhanget uppmärksamma risken för intresse- och målkonflikter när, som det föreslås, staten genom en nationell myndighet ska underlätta och samordna förfaranden inför tillståndsprövning och miljöbedömningen. Det innebär också att den nationella myndigheten behöver ha kännedom om vad som kan vara relevant på den aktuella platsen alternativt behöva inhämta information från de olika ansvariga myndigheterna i specifika frågor (exempelvis om vattenmiljö). Ett sådant förfarande skiljer sig i viss mån från dagens

system där verksamhetsutövaren själv, bland annat genom miljöbalkens kunskapskrav, ansvarar för att bedöma vilket underlag som är relevant i verksamheten och för förhållandena på platsen. Länsstyrelsen har i delar uppgiften att koordinera underlaget för en miljöbedömning genom de yttranden och beslut som sker i samband med undersöknings- och avgränsningssamråd enligt miljöbalken och miljöbedömningsförordningen. Det bör tydliggöras hur den föreslagna EU-förordningen samspelar med gällande svenska bestämmelser och vilka förändringar som kan bli aktuella som en följd av den föreslagna förordningen.

I artikel 10 i förordningsförslaget anges att prövningen för tillstånd får ta maximalt 24 månader om inte vissa skäl för undantag föreligger. Det torde innebära att reglerna i 22 kap. 27 § miljöbalken om så kallade provotider kan påverkas. Det kan behöva förtydligas i vilken mån uppskjutna förfaranden om slutliga villkor kan tillämpas även med beaktande av den föreslagna förordningens tidsfrister.

Artikel 12 i den föreslagna förordningen reglerar planläggning. Havs- och vattenmyndigheten vill uppmärksamma att ökad självförsörjning av mineraler kan innebära att utvinning till havs kan komma ifråga och därför också kan behöva införas i de svenska havsplanerna. Sverige har inom Helcom-arbetet genom rådslutsatserna från miljöministerrådet den 23 oktober 2020 påpekat att utvinning av marina mineraler i Östersjön inte kan tillåtas om inte kraven enligt tillämplig lagstiftning är uppfyllda. Det innefattar bland annat att effekterna av utvinning av marina mineraler på den marina miljön, den biologiska mångfalden och mänskliga aktiviteter har beskrivits, att riskerna är kända och det har visats att utvinningsteknologin inte allvarligt skadar miljön i linje med försiktighetsprincipen.

Överlag bedömer Havs- och vattenmyndigheten att miljöbalken i flera delar kan behöva ändras om förordningen träder i kraft enligt förslaget. Det är viktigt att det framgent tydliggörs hur det svenska regelsystemet kommer att påverkas och vilka förändringar i prövningssystemet som behövs.

Beslut om detta yttrande har fattats av generaldirektören Jakob Granit efter föredragning av utredaren Anna-Karin Rasmussen. I den slutliga handläggningen av ärendet har även avdelningschefen Johan Kling, enhetschefen Johan Stål och verksjuristen Martin Jansson medverkat.

Jakob Granit

Anna-Karin Rasmussen